

Brielse Mare

Jaargang 2, nr. 2

Oktober 1992

Mededelingen en historische bijdragen van de Vereniging Vrienden van het Trompmuseum

COLOFON

De Brielse Mare is een uitgave van De Vereniging Vrienden van het Trompmuseum te Brielle en verschijnt tweemaal per jaar. Leden van de vereniging ontvangen dit tijdschrift automatisch.

Correspondentie-adres van de vereniging:
Maarland NZ 48, Brielle.

Postrekening Vereniging Vrienden van het Trompmuseum 208792; minimumcontributie f 15.-- per jaar.

Nieuwe leden kunnen zich aanmelden bij het correspondentie-adres.

Secretariaat Brielse Mare-redactie:

mw.drs. C.N.W.M. Glaudemans,

p/a gemeentearchief,

St. Catharijnehof 12, 3231 XS Brielle.

Bijdragen voor het volgende tijdschrift kunnen worden ingestuurd naar het redactie-secretariaat.

Redactieleden:

I. de Baan, W. de Baan, C. Glaudemans,

L. Hordijk, J. Kolling, I. Kuyper,

K.Wierink en M. Zoetemeyer.

Ontwerp omslag: J. Kolling

Foto's: R.G.Meyer

Drukkerij: De Welplaat, Spijkenisse

Brielse Mare jg. 2, nr. 2, oktober 1992

Brielse Mare

Mededelingen en historische bijdragen van de Vereniging Vrienden van het Trompmuseum

INHOUD

M. Albers	Veranderingen in en rond het Trompmuseum	2
A. van der Vlugt	Financieel jaaroverzicht 1991 Vereniging Vrienden van het Trompmuseum	6
M. Albers	Boekbespreking	8
P. Don	De Jacobskerk te Brielle, geschiedenis en beschrijving in kort bestek	11
I. de Baan W. de Baan	Brielse Gevelstenen	25
P.W.A. Wijk	'Het klokje, van Maarland N.Z. 12-13	27
M. Albers	Tentoonstelling 'Joods leven in Brielle'	31
M.S. Zoetemeijer	Kroniek 1901	33
	Kroniek 1941	39
Rectificaties	Brielse Mare jaargang 2, nr.1	46

M.Albers (conservator Trompmuseum)

VERANDERINGEN IN EN ROND HET TROMPMUSEUM

In een stad met een zo rijke geschiedenis als Brielle, heeft een cultuurhistorisch museum als het Trompmuseum een belangrijke rol. Om een bezoek aan het Brielse museum weer aantrekkelijk te maken moet er wel het een en ander gebeuren. In het museumbeleidsplan, dat in 1990 in opdracht van de gemeente Brielle werd geschreven, wordt aangegeven hoe dat zou moeten en hoe het museum de waardevolle plaats die het heeft kan behouden. De aanstelling van een conservator is de eerste stap in de uitvoering van het museumbeleidsplan. Het is de taak van de conservator de veranderingen die het museum in de komende jaren zal ondergaan goed te begeleiden.

De grootste verandering is de facelift van het huidige museum. Het gebouw krijgt een grote opknopbeurt en zal opnieuw worden ingericht. Die opknopbeurt is hard nodig om het gebouw zodanig aan te passen dat de rijke museumcollectie onder optimale omstandigheden kan worden bewaard. Dat zijn immers de belangrijkste taken van het museum: het verzamelen van voorwerpen die een beeld geven van de geschiedenis van Brielle en de omliggende streek én die voorwerpen goed bewaren voor latere generaties. Op dit moment zijn de omstandigheden waaronder de voorwerpen worden bewaard verre van ideaal. Een groot aantal voorwerpen verkeert dan ook in slechte staat en is hard aan een kleine of grote onderhoudsbeurt toe. Met de uitvoering van de conservering en restauratie van de collectie zal nog dit jaar een begin worden gemaakt. Tegelijkertijd worden alle voorwerpen geregistreerd om een goed overzicht van de collectie te krijgen. Ieder voorwerp krijgt een inventarisnummer en een inventariskaart waarop belangrijke gegevens over het voorwerp vermeld staan. Alle voorwerpen waar-

van nog geen foto aanwezig is worden gefotografeerd. Vervolgens worden de gegevens geautomatiseerd om snel en efficiënt informatie over de collectie te kunnen krijgen bij de voorbereiding van tentoonstellingen en het doen van wetenschappelijk onderzoek.

Ook aan een plan voor de herinrichting van het museum wordt hard gewerkt. In de nieuwe presentatie worden de hoogtepunten uit de geschiedenis van Brielle en omgeving gepresenteerd. Thema's als de inneming van Den Briel, Brielle als vestingstad en geboorteplaats van admiraal Maarten Harpertszoon Tromp zullen uiteraard niet ontbreken. Bij het opstellen en uitvoeren van het herinrichtingsplan kan de conservator een beroep doen op de 'Vliegende Brigade', een groep werkeloze schoolverlaters van diverse HBO- en universitaire instellingen, die vaak specifieke museale deskundigheid bezitten, maar nog niet beschikken over relevante werkervaring. De 'Vliegende Brigade' is een initiatief van de Federatie van Musea in de provincie Zuid-Holland.

De conservering van de collectie en de herinrichting van het museum kosten veel geld. De gemeente Brielle heeft voor de verbouwing van het museum al een krediet beschikbaar gesteld. Het ministerie van WVC heeft in het kader van het project 'Deltaplan voor cultuurbehoud' een flink aantal miljoenen gereserveerd om conserverende maatregelen in musea te treffen en museumvoorwerpen te conserveren. De herinrichting van het Trompmuseum heeft een goede kans om in aanmerking te komen voor subsidiëring. De conservator onderzoekt op dit moment voor welke onderdelen een beroep kan worden gedaan op het Deltaplan.

Niet alleen in maar ook buiten het museum zal de komende jaren veel veranderen. Veranderingen waarbij het museum nauw is betrokken en die van grote invloed zullen zijn op de toekomst van het museum. Binnenkort wordt een begin gemaakt met de bouw van het nieuwe stadskantoor aan het Slagveld. Na het

vertrek van de ambtenaren en een ingrijpende verbouwing krijgt het oude stadhuis een nieuwe bestemming. De representatieve functie van het stadhuis blijft bestaan: vergaderingen van de gemeenteraad en huwelijksluitingen vinden ook in de toekomst plaats in het stadhuis. Daarnaast krijgen enkele museale voorzieningen, de VVV en galerie De Waag hier onderdak. De ingang van museum, VVV en galerie wordt verplaatst van de Venkelstraat naar de Markt. Met de verplaatsing van de ingang krijgt het museum een meer centrale plaats in de Brielse binnenstad. Zo zullen in de toekomst verschillende instellingen en publieksgroepen gebruik maken van het stadhuis. Dat gebruik stelt specifieke eisen aan de verbouwing en herinrichting van het stadhuis. Op dit moment inventariseert een ambtelijke werkgroep de wensen van de verschillende gebruikers. Die wensen worden uiteindelijk bijeengebracht in een programma van eisen, dat als basis kan dienen voor de keuze van een architect. De conservator maakt deel uit van deze werkgroep en heeft voor het museum een lijstje met wensen opgesteld. Op dit lijstje staan bovenaan een ruimte voor tijdelijke tentoonstellingen, een ruimte voor de ontvangst en educatieve begeleiding van groepen en depotvoorzieningen, ruimten die het huidige museum niet heeft en die onontbeerlijk zijn voor het goed functioneren van het museum.

De uitvoering van alle plannen in en rond het museum vragen niet alleen veel geld, maar ook veel tijd, een goede samenwerking en niet in de laatste plaats een grote inzet van alle betrokkenen. Het zal zeker enige tijd duren voor het nieuwe Tromp-museum zijn deuren kan openen. Het is echter niet zo dat er tot die tijd niets voor bezoekers zal worden georganiseerd. Het Nationaal Museumweekend op 25 en 26 april en de Open Monumentendag op 12 september waren zeer succesvol. Dankzij de rondleidingen van de conservator en leden van de Gidsengroep Brielle bezochten in totaal ruim 600 mensen het museum. Ter gelegenheid van de Open

Monumentendag organiseerde het museum met de afdeling Gemeentewerken een tentoonstelling over de 'Monumenten op Voorne'. Op 27 oktober zullen de tentoonstellingen 'Joods' en 'Joods leven in Brielle' worden geopend. Het museum heeft in de voorbereiding van beide tentoonstellingen een groot aandeel gehad. Meer informatie hierover vindt U elders in deze Mare.

Op het nieuwe museum moet u nog even wachten. Als alles goed gaat heeft Brielle in de toekomst een aantrekkelijk en actief museum waar iedereen, Briellenaar en toerist, jong en oud, met plezier naar toe gaat.

6

A.van der Vlugt (penningmeester "Vrienden")

**FINANCIEEL JAAROVERZICHT 1991 VAN DE VERENIGING
'VRIENDEN VAN HET TROMPMUSEUM'**

Het voorjaarsnummer van de Brielse Mare bevatte het verslag over het verenigingsgebeuren in 1991. Het financieel verslag over 1991 treft U hier aan.

Baten

In Kas (kas, bank, giro en spaar spaarrekening)	f	9296,96
contributies	-	5320.--
Losse verkoop Mare	-	1485.50
Verkoop prentbriefkaarten	-	495.--
Excursie	-	962.50
Rente	-	353.--
	f	<u>17912.96</u>

Lasten

Aankopen	f	5825.-
Onderhoud eigendommen	-	99.50
Brielse Mare 1 en 2	-	5819.78
Bijeenkomsten	-	200.--
Excursie	-	1067.21
Verenigingskosten (kluishuur, accept-girokaarten, telefoon, porti, Kamer van Koop- handel, representatie enz.)	-	805.41
In kas (kas, bank, giro en en spaarrekening)	-	4096.06
	f	<u>17912,96</u>

Toelichting:

Aangekocht werden:

2 sepia tekeningen van de Catha- rijnenkerk	f	400.--
Een antieke slee afkomstig van de familie Kluit	-	325.--
Ee gezicht op Brielle van de schilder Bieling	-	300.--
Een 18e eeus uit Zwartewaal afkomstig glas	-	<u>4800.--</u>
	f	5825.--

De gemeente Brielle zegde toe f 2500.-subsidie te verlenen ten behoeve van het glas uit Zwartewaal. Dit bedrag werd in 1992 ontvangen.

M.Albers (conservator Trompmuseum)

BOEKBESPREKING

Peter Don, Voorne-Putten, (De Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst). Zeist: Rijksdienst voor de Monumentenzorg; Zwolle: Waanders, 1992. ISBN 90 6630 346 8. 416 blz., geb., ill. f. 95,-.

Het eiland Voorne-Putten ligt verscholen achter een grote stedelijke agglomeratie en de haven- en industriegebieden van Botlek, Europoort en Maasvlakte. Als oud cultuurlandschap is het bij velen onbekend. Aan die onbekendheid is hopelijk een einde gekomen: op 13 mei werd in de Catharijnekerk te Brielle de 'Geïllustreerde Beschrijving van Voorne-Putten' gepresenteerd, het nieuwste deel in de reeks 'De Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst'. Sinds 1912, het jaar waarin de Rijksdienst voor de Monumentenzorg de reeks startte, onderging de opzet van de reeks ingrijpende veranderingen. Het accent verschoof van het geven van talrijke individuele beschrijvingen van monumenten naar een meer algemene behandeling aan de hand van een beperkt aantal als voorbeeld gekozen monumenten. Bovendien werd van een topografische ordening, per stad of dorp, overgegaan op een typologische indeling naar gebouwensoort. Elk onderdeel werd gevolgd door een topografisch geordend deel met objectbeschrijvingen. In het nieuwste deel over Voorne-Putten werd ook deze opzet verlaten: voor het eerst is de topografische monumenteninventaris niet meer opgenomen.

De Geïllustreerde Beschrijving van Voorne-Putten bevat tien hoofdstukken, voorafgegaan door een historischgeografische inleiding van het eiland, geschreven door de historischgeograaf drs. F.F.J. Schoorl. Aan ieder hoofdstuk gaan een korte inleiding en een overzicht van de relevante literatuur

vooraf. Het eerste hoofdstuk na de inleiding behandelt de verdedigingswerken op het eiland, diverse andere militaire gebouwen en de marinehaven Hellevoetsluis. Hierna volgen twee hoofdstukken over de belangrijkste weg- en waterbouwkundige werken en het straat-meubilair. De hoofdstukken vier en vijf handelen over openbare gebouwen en kerken, kloosters en kapellen. Zij hebben eenzelfde opzet: een algemeen inleidend gedeelte, gevolgd door verschillende individuele beschrijvingen. In hoofdstuk vijf zijn tevens delen over het koper-, zilver- en tinwerk opgenomen, een tekstbijdrage van drs. T.G.M. Graas, wetenschappelijk medewerker bij de Stichting Kerkelijk Kunstbezit te Utrecht. Na een kort hoofdstuk over de gebouwen van sociale zorg, volgen twee hoofdstukken over de woonhuizen en de boerderijen. Het hoofdstuk over de woonhuizen beschrijft in hoofdzaak het rijke bestand aan oude Brielse woonhuizen. Hiervoor onderzocht de auteur samen met de bouwhistoricus ing. B.H.J.N. Kooij het ex- en interieur van ruim honderd woonhuizen in Brielle. De laatste hoofdstukken zijn gewijd aan kastelen en ambachtsherenhuizen en bedrijfsgebouwen. Het boek wordt besloten met een bibliografie en diverse registers. De Geïllustreerde Beschrijving is, mede dankzij de leesbare teksten, de hoge kwaliteit van de foto's, illustraties en tekeningen en de verzorgde en overzichtelijke vormgeving, voor geïnteresseerden een rijke bron van informatie over de historische monumenten op het eiland Voorne-Putten. Bovendien vormt het boek een belangrijke basis voor verder wetenschappelijk onderzoek. Jammer genoeg konden veel gegevens die het onderzoek van de afgelopen vijf jaar heeft opgeleverd, niet in het boek worden opgenomen. Het is dan ook verheugend dat de redactie de auteur, de Amsterdamse kunsthistoricus Peter Don, bereid heeft gevonden de beschrijving van de Jacobskerk te Brielle te bewerken tot een artikel dat elders in deze Mare is opgenomen.

10

Het Trompmuseum en de dienst Gemeentewerken maakten ter gelegenheid van de Open Monumentendag 1992 een fototentoonstelling over de monumenten op Voorne, gebaseerd op de Geïllustreerde Beschrijving. Van 15 september tot en met 9 oktober was de tentoonstelling te zien in de hal van het Brielse stadhuis. De tentoonstelling is ook geschikt voor andere musea, bibliotheken en instellingen. Belangstellenden kunnen contact opnemen met de conservator van het Trompmuseum, mw. M. Albers, 01810-12000, toestel 204 (maandag tot en met donderdag).

drs. Peter Don (wetenschappelijk medewerker bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg)

**DE JACOBSKERK TE BRIELLE, GESCHIEDENIS EN
BESCHRIJVING IN KORT BESTEK**

Inleiding

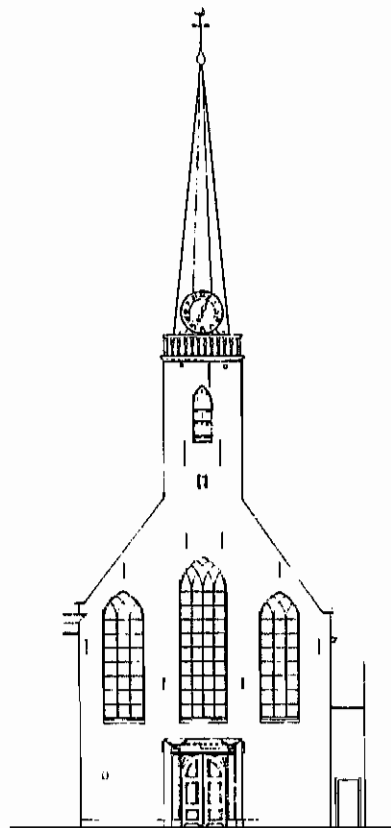
In mei van dit jaar, op de dertiende om precies te zijn, werd tijdens een feestelijke bijeenkomst in de Brielse Catharijnekerk de toen juist gereedgekomen monumentenbeschrijving van Voorne-Putten gepresenteerd. Dit boekwerk, deel in de reeks "De Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst", heeft sindsdien zijn weg gevonden naar een aanzienlijk aantal boekenkasten, in de eerste plaats op het eiland Voorne-Putten zelf. De reacties die tot heden werden ontvangen, geven aan dat het boek in een behoefte voorziet en dat men er veel van zijn gading in kan vinden.

Dat het geen naar volledigheid strevende inventaris is, zal de lezer/gebruiker echter ook al snel hebben ontdekt. Om het boek zowel hanteerbaar als nog enigszins betaalbaar te houden, moest uit de veelheid van interessante monumentale bouwwerken op het eiland een scherpe keuze worden gemaakt en zelfs nog in een betrekkelijk laat stadium van de voorbereidingen bleek het nodig hier en daar een monumentenbeschrijving, compleet met illustratiemateriaal in de vorm van foto's en bouwkundige tekeningen, uit het manuscript te verwijderen.

Voor de belangrijkste van de zo "op de plank" belande produkten wordt thans, zoals ook al in het "Ten geleide" op pagina 9 van het boek is beloofd, elders publikatiemogelijkheid gezocht.

Het onderstaande artikel is hiervan het eerste resultaat. Het geeft over het Brielse monument Voorstraat 86, de Jacobskerk, aanzienlijk meer informatie dan verspreid in het boek te vinden is.

Bestaande uit tekst, foto's en tekeningen, heeft dit artikel in grote lijnen dezelfde opzet als de wel in het boek opgenomen monumentenbeschrijvingen

BRIELLE

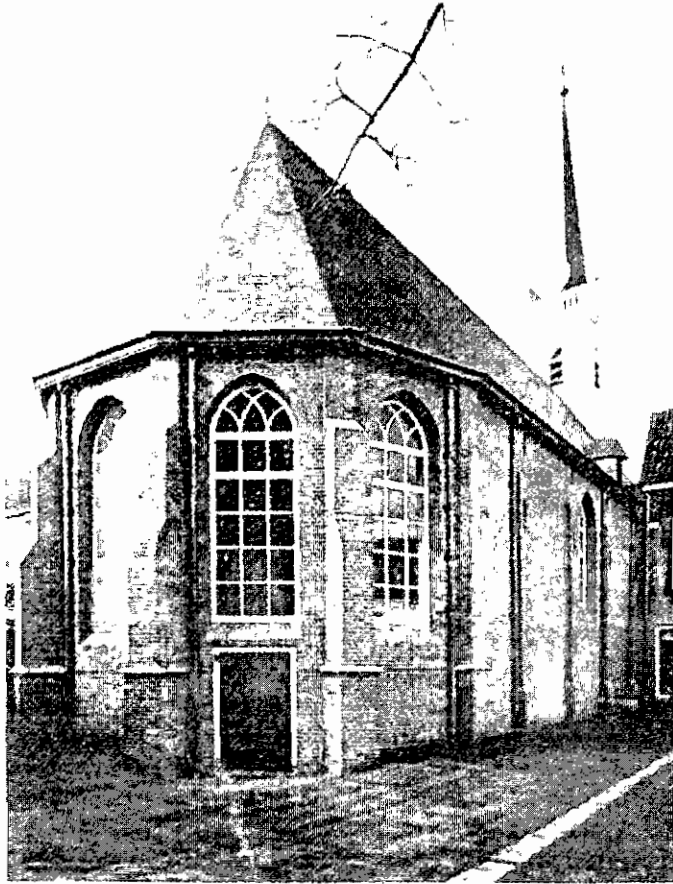
1. De voorgevel van de Jacobskerk vanuit het westen. Schaal 1:300. Tekening B. Kooij, 1988.

en het is daardoor in zekere zin te beschouwen als een klein supplement. Het laat zich echter ook als apart artikel lezen.

De (bouw)geschiedenis van de Jacobskerk

De Jacobskerk, een eenbeukige laat-gotische kapel met een slanke ingebouwde westtoren en een vijfzijdig gesloten koor, werd vermoedelijk in de eerste helft van de 15de eeuw gebouwd. De kapel verrees als onderdeel van het St.-Jacobs- of Oudemannengasthuis, dat gelegen was aan de oostzijde van het Noordeinde (de Voorstraat). Dit gasthuis, dat ook wel het Noordeindse gasthuis werd genoemd, moet zich links naast de kapel hebben bevonden. Het wordt voor het eerst vermeld in 1434, naar aanleiding van de afbraak van een naburig wachthuis.

Hoewel het enig land bezat, was het Jacobsgasthuis een tamelijk bescheiden stichting, bij lange na niet zo rijk als het Zuideindse of Catharinagasthuis. Dit laatste, aan de Nobelstraat, bleef dan ook door de eeuwen heen bestaan, na de reformatie eerst als gast- en proveniershuis, later als ziekenhuis en ten slotte als bejaardenhuis; sinds 1983 bevindt het zich in een nieuw complex aan het Slagveld. Het Jacobsgasthuis daarentegen was al voor de reformatie verlaten, want in de notulen van het stadsbestuur staat te lezen dat het Oudemannengasthuis in 1566 aan een wijnkoper werd verkocht. In 1889 werden bij de volledige vernieuwing van het pand Voorstraat 88 zo goed als alle sporen van het voormalige gasthuis uitgewist. Alleen de oorspronkelijke gasthuiskapel aan de Voorstraat bleef tot heden overeind. Na de reformatie gaf de magistraat in 1586 toestemming de kapel in te richten tot kerk voor het Engelse garnizoen, dat zich het jaar daarvoor in de pandstad Brielle had gevestigd. In 1616 vertrokken de Engelsen en in 1652 werd in de voormalige kapel een Waalse kerk gesticht. Deze bediende aanvankelijk voornamelijk de Waalse en Franse militairen die

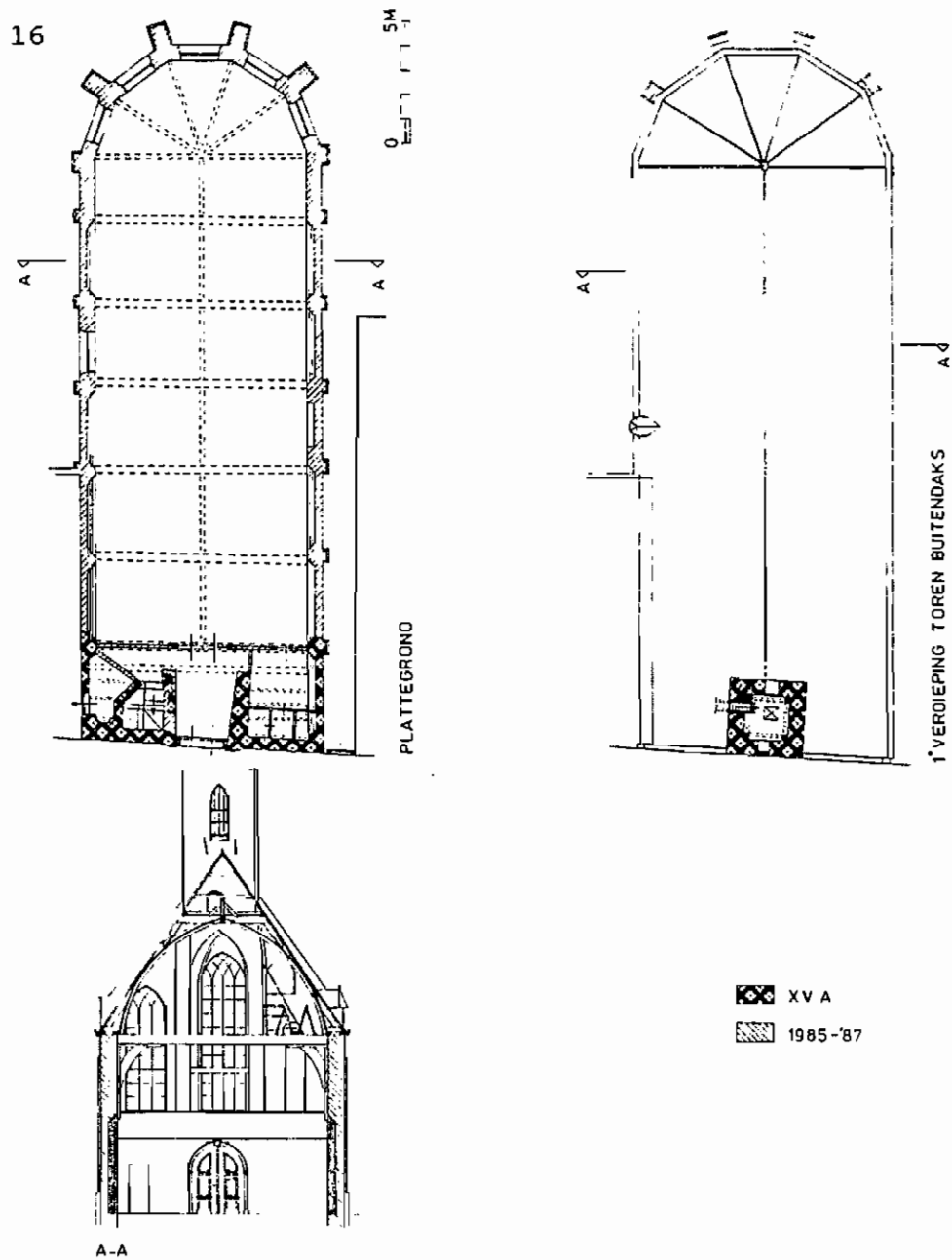
2. De koorsluiting van de Jacobskerk vanuit
het noordoosten.
Foto Rijksdienst voor de Monumentenzorg, 1987.

destijds deel uitmaakten van het garnizoen, maar na 1685 ook een groep Fransen die om hun geloof de wijk hadden moeten nemen en die zich in Brielle hadden gevestigd.

De Waalse Hervormde gemeente bleef bestaan tot 1 januari 1828, toen zij officieel opging in de Nederduitse Hervormde gemeente. Deze laatste was al eerder begonnen de Jacobskerk 's winters te gebruiken, als alternatief voor de dan te koude Catharijnekerk. In 1872 verkocht de burgerlijke gemeente de Jacobskerk, met uitzondering van de toren, aan de hervormden, die het gebouw tot na de tweede wereldoorlog als winterkerk benutten.

In 1941 werd geconstateerd in welk een slechte staat de Jacobskerk verkeerde. De beide zijmuren waren ver naar buiten geweken en de houtconstructie van gewelf en kap was ontzet. Een en ander was in de eerste plaats het gevolg van de geringe weerstand van de dunne, vrijwel steunbeerloze zijmuren. Dat de problemen niet van recente datum waren, bleek uit de al voor 1800 aangebrachte steunconstructie, bestaande uit een reeks op de trekbalen, onder het tongewelf geplaatste houten jukken.

De penibele situatie bracht de kerkvoogdij tot de vaststelling dat er maar twee mogelijkheden waren: afbraak of restauratie. Het duurde toch nog tot 1949 voordat enige herstelwerkzaamheden werden uitgevoerd en een echte restauratie zou nog veel langer op zich laten wachten. Wel werd in 1957-'58 het orgel (dat in 1816 door de gerenommeerde orgelbouwer G.Th. Bätz was geleverd) gerestaureerd. Het verdween in 1972 echter naar de Hervormde kerk te Ermelo. In 1974 kocht de gemeente Brielle de in onbruik geraakte kerk weer terug, maar er gingen nog meer dan tien jaar overheen voor de restauratie kon worden uitgevoerd. Dit gebeurde uiteindelijk in 1985-'87 onder leiding van architect J. Walraad.

3. Plattegrond van de Jacobskerk, dakplan met torenverdieping en dwarsdoorsnede over het schip. Schaal 1:300. Opmetingstekening B.Kooij, 1989.

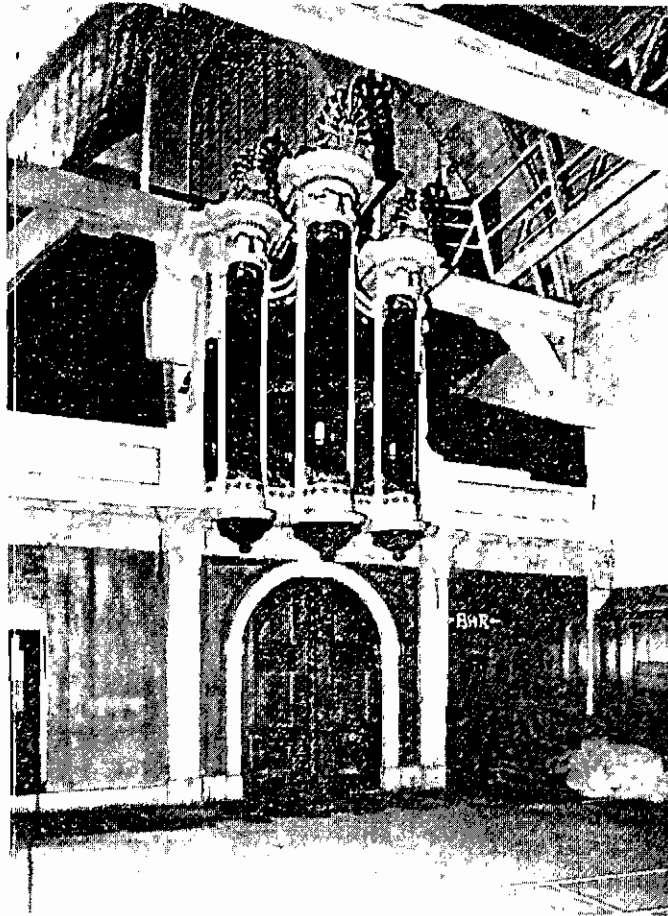
De restauratie was als gevolg van het ver voortgeschreden verval zeer ingrijpend. Zo moesten de scheef gezakte zijmuren grotendeels worden gesloopt en nieuw opgetrokken. Hetzelfde lot trof ook de koorsluiting. Verder werd de kap- en gewelfconstructie gedemonteerd en vervolgens met gedeeltelijke gebruikmaking van het oude materiaal weer opgebouwd. De onder het gewelf aangebrachte oude steunconstructie werd hierbij verwijderd. Na de restauratie stond het kerkgebouw geruime tijd leeg, in afwachting van een nieuwe bestemming. Thans is er een kantoor in gevestigd, ten behoeve waarvan in het inwendige een aantal vertrekken is ingebouwd.

Beschrijving van de Jacobskerk

De Jacobskerk heeft een wit gepleisterde topgevel met een ingang en drie spitsboogvensters aan de Voorstraat. Bovenaan loopt deze gevel zonder onderbreking door in de westgevel van de uit het dak oprijzende, eveneens wit gepleisterde toren. Deze heeft aan alle vier de zijden een spitsboogvormig galmgat en wordt bekroond door een slanke, achzijdige spits. Rondom de spits staat een houten balustrade, waarop vier wijzerborden zijn aangebracht. De spits dateert uit 1611, de wijzerborden zijn van 1696. Kerkdak en torenspits zijn gedekt met leien die in Maasdekking (dat wil zeggen in horizontale rijen en ten opzichte van elkaar verspringend) zijn gelegd.

De zijmuren en de vijfzijdige koorsluiting zijn uitwendig ongepleisterd. De zijmuren tonen zeer vlakke steunberen, de sluiting heeft veel forsere, tweemaal versneden steunberen, die tot onder tegen de dakgoot doorlopen. In alle spitsboogvensters zijn houten ramen aangebracht.

Inwendig blijkt de toren alleen op zijn twee zijmuren te steunen. Daartussen is vlak onder het niveau van het houten tongewelf van de kerkruimte een gemetseld spitstongewelfje aangebracht. De

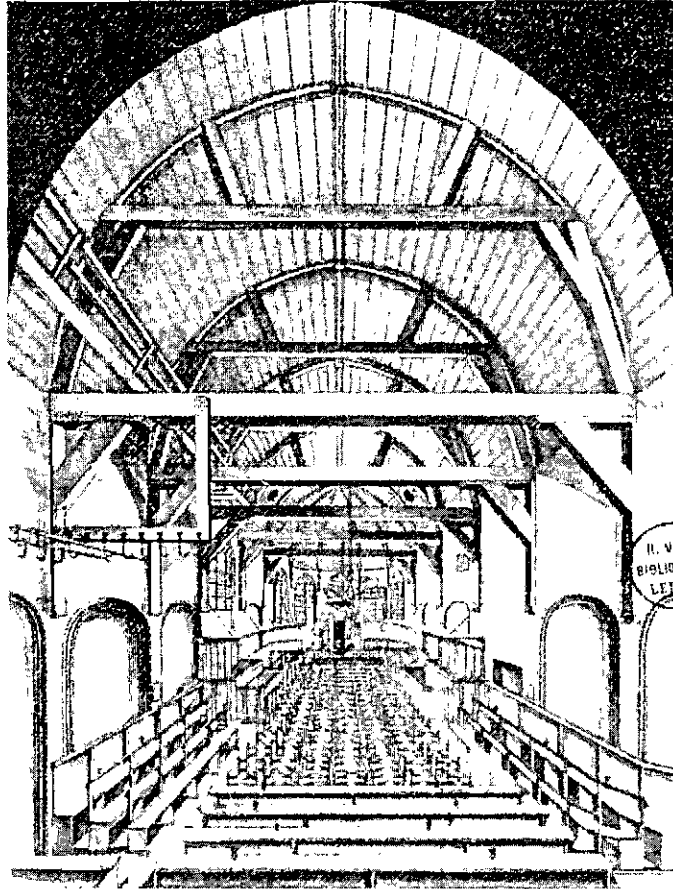
4. Het uit 1816 daterende orgel van G.Th. Bätz, kort voor de verplaatsing naar Ermelo. Foto Rijksdienst voor de Monumentenzorg, 1971.

zijwanden van het schip tonen beide een aantal ronde spaarbogen en worden met elkaar verbonden door een reeks trekbalken. Deze balken, die tot doel hebben de zijmuren aan de bovenzijde op hun plaats te houden en zo de buitenwaartse druk van kap en gewelf te weerstreven, rusten op korbelen en muurstijlen. Al het houtwerk, inclusief het gewelfbeschoot, is blauwgroen geverfd.

Aan de westzijde bevindt zich nog de nu lege orgeltribune uit 1816, met een brede dubbele rondboogdeur voorzien van gesneden versieringen. In de koorsluiting staat een preekstoel met zeskante kuip en bijbehorend klankbord, vermoedelijk uit het tweede kwart van de 17de eeuw. Als bijzonderheid kan hier nog worden vermeld dat de preekstoel in de Hervormde kerk te Hellevoetsluis in 1648-'49 door de Brielse schrijnwerker Sijbert Arense naar voorbeeld van de kansel in de Jacobskerk werd vervaardigd. De in rococo-stijl uitgevoerde trap die toegang geeft tot de preekstoel, dateert uit het derde kwart van de 18de eeuw.

Vanzelfsprekend bezat de kerk in vroeger tijd veel meer meubelstukken. Een goede indruk van de 18de-eeuwse inrichting met banken en stoelen geeft een naar een oudere tekening vervaardigde prent: wandbanken aan weerszijden, stoelen in het middenvak en een doophek voor de preekstoel. Links op de voorgrond zijn bovendien enkele aan de trekbalken opgehangen stokken met brandemmers te zien.

Tegen de noordzijde van de toren staat een traptorentje. Dit houdt echter even onder het tongewelf van de kerkruimte abrupt op. Hierna geeft een ladder door een later ingebroken of in elk geval vergrote opening in de torenmuur toegang tot het bovenste deel van de toren. De houtconstructie van de torenspits, die al op de verdieping direct boven het stenen spitstongewelfje begint, heeft gehakte telmerken (merken die oorspronkelijk dienden als hulpmiddel voor de timmerlieden bij het monteren en die nu vaak waardevolle informatie verschaffen aangaande de bouwgeschiedenis).

5. Het interieur van de Jacobskerk naar het oosten; situatie in de 18de eeuw. Litho uit circa 1880 naar een 18de-eeuwse tekening door H.M. van Lith; collectie Bodel Nijenhuis, Universiteitsbibliotheek Leiden.

De kapconstructie van schip en koorsluiting, met de ten dele herplaatste oude onderdelen, bestaat uit een reeks dekbalkjukken waarbinnen de gewelfribben zijn aangebracht en waarbovenop een reeks korte standvinken een hanebalkfliegering dragen. De oude onderdelen hebben gesneden merken, die van west naar oost tellen. Een haakvormig richtingsteken zorgt voor het onderscheid tussen links en rechts. De kap boven de koorsluiting heeft een apart telmerksysteem; hier zijn de merken alle voorzien van een onderscheidingsteken in de vorm van een "visje".

De Jacobskerk bezit ten slotte nog een laat-17de-eeuws torenuurwerk en in de toren hangt een luidklok die in 1696 werd gegoten. De tekst op deze klok luidt: "IOHAN HAGE / BARNAR VAN DYCK / A / DOP FECIT ROTTERDAM / Ao 1696". De in deze tekst genoemde A. Dop is dezelfde Adriaen Dop die ook bekendheid geniet als geelgieter; in deze hoedanigheid vervaardigde hij in 1678-'79 de beide koperen lezenaars van de Brielse Catharijnekerk.

Archivalia

Dossiers (vanaf 1941) in het archief van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist.

Litteratuur

K. van Alkemade en P. van der Schelling, Beschrijving van de Stad Brielle en den Lande van Voorn I, Rotterdam 1729, 57-58.

W. Plokker, Geschied- en aardrijkskundige beschrijving van het eiland Voorne en Putten, benevens het eiland Rozenburg, Zwijndrecht 1851 (foto-mechanische herdruk Hoogvliet 1984), 115-116.

H. de Jager, "De Waalsche Gemeente te Brielle", De Navorscher 28 (1878), 489-508, en 29 (1879), 57-86, 121-133, 169-181, 225-237 en 489.

A. Lehr e.a., Klokken en klokkengieters. Bijdragen tot de campanologie, z.pl. 1963, 301.

G. Oost, "Orgelbouw in de Franse tijd", Het Orgel 69 (1973), 310-313.

6. Het interieur van de Jacobskerk naar het oosten; na de restauratie. Foto Rijksdienst voor de Monumentenzorg, 1987.

G. Oost, De orgelmakers Bätz (1739-1849), een eeuw orgelbouw in Nederland, Alphen aan den Rijn [1975], 278-280.

J. Klok Jzn., Brielsche straatnamen, Alphen aan den Rijn 1980, 17-18 en 160.

P. Don, Voorne-Putten (in de reeks "De Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst"), Zeist/Zwolle 1992, 124, 126, 131, 134, 139, 143, 148, 153, 196, 197, 214-215, 252, 261 en 302.

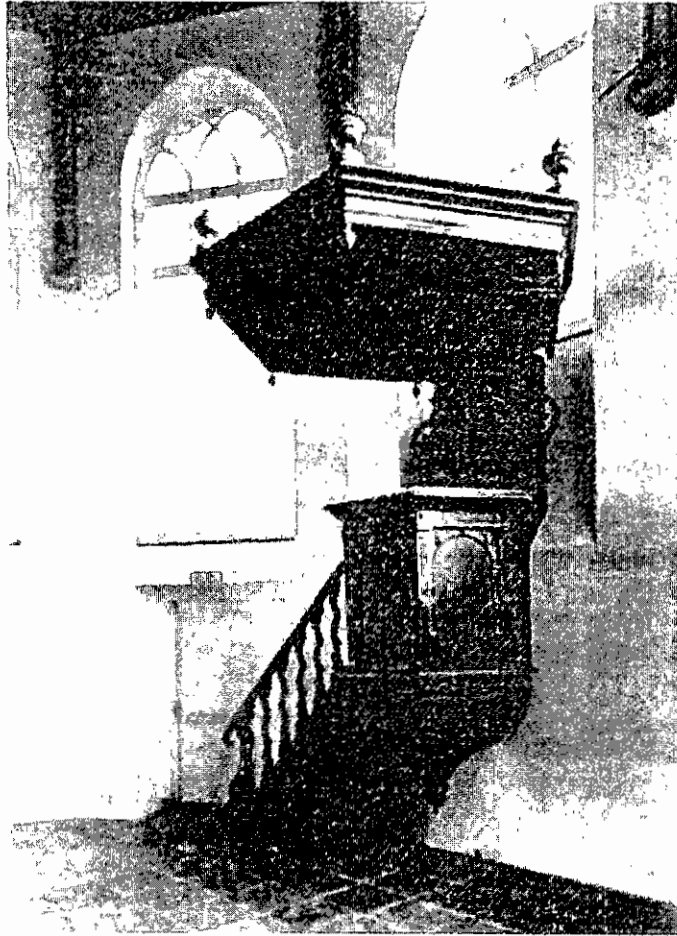
Afbeeldingen

Gezicht op de kapel vanuit het noordoosten, litho uit circa 1880 naar een contemporaine tekening door J.C. van Slee, collectie Bodel Nijenhuis, Universiteitsbibliotheek Leiden.

Het interieur van de kapel naar het oosten, litho uit circa 1880 naar een 18de-eeuwse tekening door H.M. van Lith, collectie Bodel Nijenhuis, Universiteitsbibliotheek Leiden.

Foto's: exterieur- en interieur-opname uit 1947 en reeksen exterieur- en interieur-opnamen uit 1971 en uit 1986 (ten tijde van de restauratie), collectie Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist.

Bouwkundige tekeningen: reeks opmetingstekeningen en restauratieontwerpen uit 1982-'86 door J. Walraad, collectie Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist.

7. De 17de-eeuwse preekstoel in de Jacobskerk.
Foto Rijksdienst voor de Monumentenzorg, 1987.

I. de Baan en W. de Baan (twee echte Briellenaren)

BRIELSE GEVELSTENEN.

Tot nu hebben we in de Brielse Mare aandacht besteed aan oudere gevelstenen.

Wij willen in vervolg hierop Uw aandacht richten op enkele recente exemplaren:

Maarland Z.Z. 27:
"De heilige Apollonia"

We treffen op Maarland Z.Z. 27 naast de voordeur een geveltegels met een voorstelling van een dame met een tang in haar hand waarin een getrokken tand of kies.

Het gaat hier ongetwijfeld om een afbeelding van de heilige Apollonia die in de derde eeuw leefde en in Alexandrië woonde, dat toen binnen de grenzen van het Romeinse Rijk lag. Het Christendom was in die tijd binnen het Romeinse Rijk in opkomst en zij was een aanhangster van deze nieuwe leer.

In 249 waren er felle Christenvervolgingen op last van de toenmalige heerser keizer Decius, die de Romeinse staatsgodsdienst nieuw leven in wilde blazen.

Ofschoon Apollonia met de vuurdood bedreigd werd wenste zij haar geloof niet te verloochenen.

Voor haar terechtstelling werden haar door haar beulen de tanden uit de mond geslagen.

Dit zal er de oorzaak van zijn dat deze heilige later aangeroepen werd door lijdende tand- of kiespijn.

Haar sterfdag zou 9 februari 249 zijn. Vandaar dat 9 februari de dag van de heilige Apollonia is.

Wij hoeven ons er dus niet over te verwonderen dat wij haar afbeelding aantreffen naast de voordeur van een tandarts: de Heer E.W. Tielrooij.

"De heilige Apollonia"

MAARLAND N.Z. 12-13, "EEN KLOKJE".

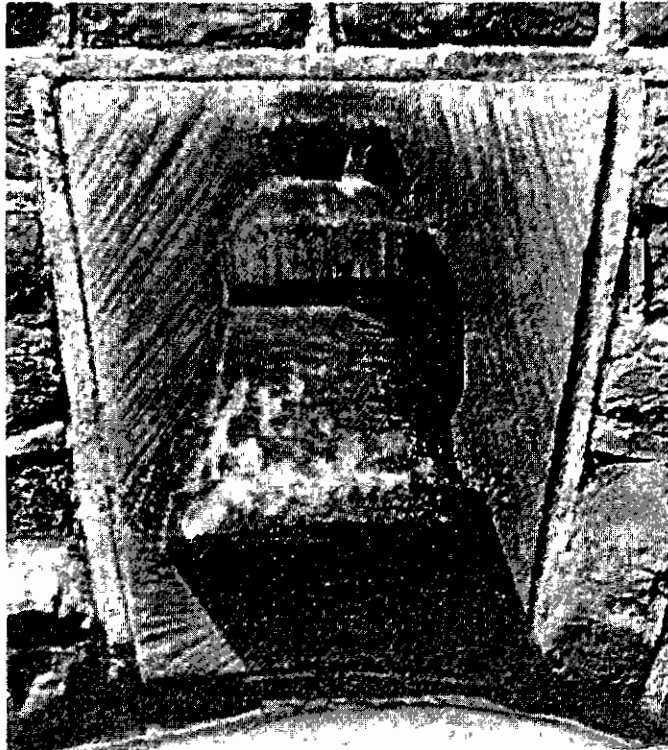
We laten de huidige bewoner van dit pand, Mr. P.W.A. Wijk, aan het woord:

Op 1 juni 1954 werd het waterschap De Brielse Dijkkring opgericht, zulks naar aanleiding van de stormvloedramp die Zuid-West Nederland trof op 1 februari 1953. Opgeheven werden toen de Hoogheemraadschappen van Voorne, van Putten en van de Bernisse. Als zetel voor het nieuwe waterschap werd Brielle aangewezen. Nu was het Hoogheemraadschap van Voorne ook in Brielle gevestigd, maar beschikte niet over een eigen vergader- en kantoorruimte. Tot in de oorlogsjaren kwam het bestuur van het Hoogheemraadschap bijeen in de zogenaamde 'Koepel' in de duinen te Oostvoorne, die stond ter plaatse van de aansluiting van de afsluitdam in de benedenmond van de Brielse Maas aan de Oostvoornse duinen en die door de Duitse bezetter was afgebroken in het kader van de bouw van de verdedigingslinie langs de kust 'de Atlantikwall'.

Het bestuur van Voorne was ook gerechtigd te vergaderen in de raadszaal van het Brielse stadhuis. Secretaris-rentmeester van het Hoogheemraadschap was de bekende Brielenaar Mr. A.P. van den Blink, die meerdere functies uitoefende en in zijn woonhuis, Nobelstraat 8 te Brielle (heden kantoor van de afdeling financiën van de gemeente secretarie) eigen kantoorruimte bezat.

Voorlopig werden de vergaderingen van het dagelijks bestuur, het college van Dijkgraaf en Dijkraden en van het algemeen bestuur, de Verenigde Vergadering, gehouden in café Dedert, aan de Turfkade te Brielle, waar het bestuur ook werd geïnstalleerd op 6 juni 1954, door de toenmalige Commissaris der Koningin Mr. L.A.Kesper.

Tot hoofd van de technische dienst werd met ingang van 1 juni 1954 benoemd Ing. R. Haverkamp, onder meer 'fabriek' van het voormalige Hoogheemraad-

Maarland N.Z. 12-13
"Een klokje"

schap van Voorne, die te Nieuw-Helvoet woonde en kantoor hield te zijnen huize.

Als secretaris fungeerde de dijkgraaf de heer L.Gorzeman, die werd geassisteerd door de heer Van den Blink, die wegens leeftijdsredenen niet voor een benoeming in aanmerking kwam.

Op 30 augustus 1954 werd tot secretaris-penningmeester van De Brielse Dijkkring benoemd Mr. C.J.

Klok, destijds secretaris van de gemeente Spijkenisse en wonende aldaar. De heer Klok trad op

1 oktober in functie. Met de heer Van den Blink werd overeengekomen dat het waterschap het pand aan de Nobelstraat nr.8 zou aankopen op voorwaarde dat de familie Van den Blink voorlopig de bovenverdieping mocht blijven bewonen. De voor- en achterkamer op de benedenverdieping werden ingericht tot kantoor voor de dijkgraaf en de secretaris en als secretarie. Een en ander vond zijn beslag in de loop van het jaar 1955.

Al met al was de verspreiding van het bestuur, de secretarie en het kantoor van de technische dienst over drie panden in Brielle en Nieuw-Helvoet wel wat lastig en er werd daarom uitgezien naar andere mogelijkheden. Zo werden nog in 1955 pogingen door het waterschapsbestuur ondernomen om twee onbewoonbaar verklaarde woningen aan het Maarland N.Z., de nrs 12 en 13, aan te kopen, met de bedoeling deze huizen af te breken en er aldaar een woonhuis, annex kantoor voor het hoofd van de technische dienst te doen bouwen.

In 1956 werden beide panden aangekocht. Inmiddels was het plan gewijzigd. De secretaris Klok was intussen verhuisd van Spijkenisse naar Brielle- in die tijd moest een dergelijke functionaris wonen in de plaats waar de zetel van het bestuur was gevestigd- en was abominabel gehuisvest in een bovenwoning aan de Nobelstraat. Daarom werd nu aan een bekende Rotterdamse architect Ir. C.A. Meischke opdracht gegeven een dienstwoning voor de secretaris-penningmeester te ontwerpen. De voorgevel van dit pand moest goed aansluiten bij de ernaast

staande huizen. Het ontwerp van Ir. Meischke vond spoedig goedkeuring en nog in 1956 werd begonnen met de afbraak van de oude woningen en de herbouw van het nieuwe pand door de Firma De Knegt te Heenvliet.

In 1957 kon het fraaie pand door de familie Klok worden betrokken. Aanvankelijk was het de bedoeling op de gevel van het pand het wapen van het waterschap aan te brengen, maar zulks werd niet goedgekeurd door de Hoge Raad van Adel. Wapens mogen wel worden aangebracht op waterschapskantoren, niet op dienstwoningen.

Toen werd besloten een gevelsteentje aan te brengen. Als men voor het pand gaat staan ziet men in het midden de voordeur, nr.12, en links een poortje, met een groene deur, nr.13. Midden boven het poortje is een kleine gevelsteen aangebracht, uitbeeldende 'een klokje'. Een herinnering aan Mr. C.J. Klok, de eerste secretaris-penningmeester van het waterschap De Brielse Dijkkring, die er gewoond heeft tot 1 december 1963.

Het pand is geen dienstwoning meer, maar privé eigendom van de schrijver, de inmiddels gepensioneerde opvolger van de heer Klok.

M.Albers (conservator Trompmuseum)

TENTOONSTELLING 'JOODS LEVEN IN BRIELLE'

Op 27 oktober 1992 is het vijftig jaar geleden dat vrijwel alle joodse inwoners van Brielle door de Duitse bezetter werden weggevoerd. Het is belangrijk deze gebeurtenis te blijven gedenken. Daarom zal op 27 oktober een herdenkingsplechtigheid worden gehouden. Bij de voormalige synagoge aan de Turfkade zal een gedenkteken worden onthuld. In de hal van het stadhuis te Brielle zal vanaf 27 oktober een tentoonstelling te zien zijn onder de titel 'Joods leven in Brielle'. De tentoonstelling geeft bezoekers informatie over het joodse leven in het algemeen en dat van de kleine joodse gemeenschap in Brielle in het bijzonder.

De eerste joden vestigden zich rond 1700 in Brielle. Zij zagen Brielle als een goede vestigingsplaats voor hun handel in vee, huiden en lompen. Anderen waren slager, koopman, klee- of schoenmaker, chirurgijn of venter van loten. Vanaf 1818 kwamen zij bijeen in de synagoge aan de Venkelstraat. In 1871 bouwden zij aan de Turfkade een nieuwe synagoge. Rechts ervan lagen het rituele bad en de joodse school. Tot in de jaren '20 van deze eeuw werden regelmatig diensten gehouden; daarna liep het aantal joodse inwoners terug en werd de synagoge alleen nog gebruikt bij bijzondere gelegenheden. In 1942 waren er nog vier joodse families in Brielle: de families Cohen, Gazan, Katan en Philippe. Michel Cohen had een winkeltje in ijzerwaren en gereedschap in de Nobelstraat, de familie Gazan dreef een slagerij, de familie Philippe was actief in de muziek en de familie Katan verkocht gouden en zilveren voorwerpen in de Voorstraat. In het najaar van 1942 werden 21 joodse Briellenaren via Westerbork weggevoerd naar concentratiekampen in Auschwitz en Sobibor. Niemand van hen keerde terug. De synagoge werd ontruimd,

de gevelsteen verwijderd en het gebouw werd verbouwd tot pakhuis.

De tentoonstelling geeft aan de hand van voorwerpen, foto's en documenten een beeld van het joodse leven in Brielle. Verschillende musea, instellingen en particulieren hebben welwillend bruiklenen afgestaan. Pronkstuk op de tentoonstelling is de zilveren jad (handwijzer), die in 1878 door Pinchas Levie en zijn echtgenote aan de synagoge werd geschonken ter gelegenheid van de bar mitzwa van hun zoon Eliëzer.

De tentoonstelling duurt tot en met 27 november. De openingstijden zijn maandag tot en met vrijdag van 10.00 - 17.00 uur. De toegang is gratis. De tentoonstelling is voor groepen op afspraak te bezoeken. Voor inlichtingen kan contact worden gezocht met mw. M. Albers, conservator van het Trompmuseum, 01810-12000, toestel 204 (maandag tot en met donderdag).

Ter gelegenheid van de herdenking verschijnt een brochure over het joodse leven in Brielle. De brochure is geschreven door mw. M. de Leeuw van Weenen-Van der Hoek, die in 1991 een boek schreef over het joodse leven in Zuidland. Het boekje is op de tentoonstelling verkrijgbaar.

Aansluitend op de tentoonstelling in het stadhuis wordt in de Openbare Bibliotheek te Brielle van 27 oktober tot en met 13 november de foto-tentoonstelling 'Joods' gehouden, een fotografische impressie van de joodse gemeenschap in Nederland in de ja-ren tachtig. De foto's zijn gemaakt door de fotografe Jenny Wesly, die zelf deel uitmaakt van de-ze gemeenschap. De openingstijden van de bibliotheek zijn maandag en woensdag 14.00 - 17.00 uur, dinsdag 14.00 - 20.00 uur, donderdag 10.00 - 17.00 uur en vrijdag 14.00 - 20.00 uur.

M.S. Zoetemeijer

KRONIEK 1901.

Een korte samenvatting van het regionale nieuws. Omdat de data niet altijd exact genoemd worden in de geraadpleegde kranten, is gekozen voor rangschikking per maand.

januari

Wegens ijsgang is de avonddienst van het post- en telegraafkantoor voorlopig opgeheven, de laatste post vertrekt om 3 uur s'middags.

In Tinte is de heer Moerman 25 jaar werkzaam als onderwijzer, dit tot heil der jeugd.

De baanvegers op de Kaaivest hebben een buitensjansje, zij vangen een otter.

Door de zware mist raakt de veerpont van Maassluis op Rozenburg uit de koers.

Libertatis Primitiae geeft een concert met bal na.

februari

Als nieuwe raadsleden van Brielle worden de heren Rijpstra en Coolhaas geïnstalleerd.

Door de gemeenteraden van Nieuw Helvoet, Nieuwenhoorn en Zwartewaal is subsidie toegezegd voor het ambachtsonderwijs op Voorne en Putten.

Ter gelegenheid van het huwelijk van koningin Wilhelmina worden aan de Brielse schooljeugd koninginneliederen uitgereikt.

Bij koninklijk besluit is toestemming verleend aan mr. F.J.D.C. Egter van Wissekerke, burgemeester der gemeenten Nieuwenhoorn en Rockanje, om tot 1 februari 1904 in Brielle te wonen.

34

maart

Floralia organiseert een tentoonstelling te Brielle in hotel Tekke.

J.van Toledo Cz. vangt in de Brielse vest een snoek, het dier heeft het kolossale gewicht van 11 halve kilo's.

De concertzanger Orelia treedt op te Brielle.

De vereniging voor vreemdelingenverkeer vergadert bij J.de Man te Oostvoorne over het tramvraagstuk.

De penningmeester van het Trompcomite ontvangt f.100,- van een onbekende.

Aan de boekerij van het gemeente-archief zijn enige schenkingen gedaan uit de boedel van de heer Breur Kluit.

Sociëteit de Watergeus geeft een toneeluitvoering in de zaal van de heer Dedert.

De winterzalmen brengen aan de markt f.1,30 per halve kilo op.

Vanwege het voortdurende koude weer zorgt de Brielse spijscommissie wederom voor warme maaltijden.

april

Het is 20 jaar geleden dat de Torpedo compagnie bij reorganisatie een korps werd.

De zomercursus voor het rechtlijnig tekenen gaat te Brielle weer beginnen, het schoolgeld bedraagt f.2,50.

Door de kerkvoogdij der N.H. kerk te Brielle worden pogingen aangewend, om zowel van de staat als van de provincie en de synode, subsidie te krijgen ter restauratie van de Catharijnekkerk.

De heer J.Silvius uit Pretoria geeft in hotel Tekke een Transvaalavond met lichtbeelden.

De heer M.L.Veenenbos, Brielles oudste wethouder, heeft zijn ontslag genomen als lid van de gemeenteraad.

Voor de viering van de verjaardag van de gemaal van H.M.de Koningin, heeft de Brielse vesting zich feestelijk getooid.

mei

Aan de heer P.Kruyne te Brielle wordt, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als onderwijzer aan de school voor min- en onvermogenen.

De Brielse dansclub onder leiding van J.S.Philipse, viert in Concordia Felix het einde van de cursus.

De gasfabriek vermindert de prijs van geklopte cokes met f.0,15 per hectoliter.

Het protest tegen de oorlog in Zuid-Afrika ligt ter tekening aan het bureau der Nieuwe Brielsche Courant.

De omnibusdienst tussen Brielle en Hellevoetsluis van A.Borstlap begint de zomerdienst.

Een paard slaat op hol nabij de Lage Brug op het Maarland, de heer Arkenbout wordt gewond het winkelhuis van de heer van Eysden binnengedragen.

In de zitting van de tweede kamer wordt de aanvulling van het renteloos voorschot voor tramwegen op de Zuid Hollandse Eilanden goedgekeurd.

De eerste groep Rotterdamse kinderen van dit jaar, bezoekt de gezondheidskolonie te Oostvoorne.

Libertatis Primitiae brengt haar directeur de heer B.de Bruijn een aubade, dit in verband met zijn ondertrouw.

juni

Burgemeester en wethouders van de gemeente Brielle maken bekend dat de straten der stad gezuiverd moeten worden van gras, onkruid en andere onrechtmatigheden.

De graven der Gorcumse Martelaren worden bezocht door 436 bedevaartgangers uit Geertruidenberg, zij worden aangevoerd door de stoomboot Thor VII.

Het onderste gedeelte van het Maarlandse klokje valt kort voor de aankomst der stoomboten naar beneden, het loopt goed af, een persoon loopt een paar deuken in zijn hoed op.

De heer A.Cohen, koster der Israelitische gemeente te Brielle, herdenkt zijn 86 ste verjaardag, bovendien is het 59 jaar geleden dat hij in bovenstaande betrekking werd aangesteld.

De Nederlandse Trompcommissie zal de inwoners van Brielle een dezer dagen in de gelegenheid stellen, het hunne bij te dragen voor de stichting van een Trompmuseum te Brielle.

juli

Tijdens de kermis worden de kinderen van de school voor min- en onvermogenen anderhalf uur lang gratis in de gelegenheid gesteld, gebruik te maken van de stoomcarousel.

De restauratie van de Brielse toren is beëindigd, dankzij de goede zorgen van de heer Goosens, stadsarchitect, is tijdens de gevaarlijke restauratie geen enkel ongeluk gebeurd.

De heer A.t'Hart heeft een begin gemaakt met het beschrijven van de grafzerken die zich in de Catharijnekerk bevinden.

Enige leden van het Haags Historisch Genootschap bezoeken de Geuzenveste, zij worden door de gemeente-archivaris rondgeleid.

De eerste openbare lagere school te Brielle gaat met 74 kinderen op reis naar Den Haag en Scheveningen.

augustus

Ter gelegenheid van de verjaardag van de koninginmoeder wordt op het Asylplein door het korps Torpedisten een parade gehouden.

Op het Brielse politiebureau is een hond in verzekerde bewaring genomen.

Het aantal sollicitanten naar de betrekking van onderwijzeres aan de openbare lagere school in Tinte bedraagt 20 personen.

Het Asyl voor oude zeelieden krijgt een restauratiebeurt.

In Oostvoorne is een belangrijke verkoop van grond tot stand gekomen, waarschijnlijk staat dit in verband met het verlengen van de trambaan.

Het werk aan de brug over de Oude Maas bij Spijkenisse vordert goed.

september

De dames Hofkes bezoeken de bewaarschool te Heenvliet.

De heer C.van Rij, ambtenaar bij de Brielse posteries, redt bij de Hooge Brug een jonge dame uit het water.

De raadzaal te Brielle heeft een geheel nieuwe stoffering gekregen, het oude groen is vervangen door een donkerrode stof.

De militaire gebouwen in de vesting Brielle worden geïnspecteerd door generaal majoor Krayenhoff van de Leur.

De directies van de stoombootmaatschappijen "Voorne en Putten" en "Maasnymph" hebben besloten een extra boot te laten varen in verband met de circusvoorstelling van Barnum en Baily.

De jaarlijkse roei-en zeilwedstrijd voor onderofficieren, korporaals en manschappen van het korps Torpedisten wordt onder grote belangstelling gehouden.

oktober

Burgemeester N,J.C.S.H.Lette aanvaardt het beschermheerschap van muziekvereniging Libertatis Primitiae.

De Eersteling, coöperatieve stoomzuivelfabriek te Brielle, sluit zich aan bij het Boter Controle Station in Zuid Holland.

38

In Brielle zijn 43 lotelingen ingeschreven voor de loting der Nationale Militie.

Het Ondersteuningsfonds bij ziekte en ongelukken houdt haar jaarlijkse ledenvergadering in het lokaal van de heer A.Klok.

november

Het Hollandsch Opera- en Concertgezelschap uit Amsterdam geeft een uitstekend geslaagd concert in Hotel de Nymph.

Varkensmarkt te Brielle, helaas is er deze keer geen draaimolen.

De heer Erkelens uit Zwartewaal is bevorderd tot arts aan de universiteit van Leiden.

De korporaalsvereniging van het korps Torpedisten geeft een uitvoering in Concordia Felix.

december

De heer W.A.Vrolijk sr. te Rotterdam, heeft ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag aan het bestuur van het Geuzengesticht f.80.- geschonken, dit om de wezen te trakteren.

Even boven de Brielse haven is een houten tjalkschip geladen met suikerbieten, op een zandplaat gevaren en doormidden gebroken.

Bij koninklijk besluit is herbenoemd tot kantonrechter-plaatsvervanger in het kanton Brielle, de heer N.J.C.S.H.Lette.

De afdeling Brielle van de Nederlandse Protestanten Bond viert met de kinderen der zondagsschool kerstfeest in Hotel de Nymph.

Kroniek 1941

In deze kroniek vindt u het oorlogsnieuws gemengd met de gewone dagelijkse gebeurtenissen, dit is gedaan om te laten zien dat het "gewone leven" toch ook doorging.

januari

De huls van een lichtkogel gaat door het dak van een huis aan de Langestraat in Brielle, het kost de bewoner het leven.

De winterhulp gaat werken met lijstcollectes in verband met de lage collecte opbrengsten.

De heer S.Noordermeer, armmeester bij Maatschappelijk Hulpbetoon te Oostvoorne, neemt afscheid.

De kinderbijslagwet treedt in werking.

In Brielle wordt op de Vest, waar het ijs zeer goed is, druk geschaatst.

Van 20 januari tot 31 maart zal een speciale schooltram rijden tussen Oostvoorne en Brielle vice versa.

Met algemene stemmen wordt besloten tot voortzetting van een mannekoor onder leiding van de heer L.de Bruijn, de bijeenkomst vindt plaats in het café van de heer Dedert.

februari

Voor de Zwartewaalse vissers is minder olie beschikbaar.

De burgemeester van Hellevoetsluis vestigt de aandacht op het feit dat wegnemen van hout, metalen, enz., die afkomstig zijn van vroegere Nederlandse verdedigingswerken, ongeoorloofd is.

De politie te Oostvoorne deelt mee, dat voortaan door de plaatselijke verenigingen geen verlotingen meer mogen worden gehouden.

Het Fonds Vrouwe Briell van Ellemeet benoemt 4 nieuwe leden voor de uitdelingscommissie.

De burgemeester van Brielle houdt weer spreekuren ten stadhuize.

Verschillende bommen vallen in de gemeente Nieuw-Helvoet, er zijn geen persoonlijke ongelukken, wel veel glasschade.

In Vierpolders worden 2 tuindersbedrijven zwaar beschadigd door bominslagen.

40

De burgemeester van Rockanje vestigt er nogmaals de aandacht op, dat het s'avonds na zonsondergang en s'morgens voor zonsopgang verboden is, strand en duin te betreden.

maart

De leesbibliotheek der Nederlandse Protestanten Bond zal in het vervolg weer vroeg in de avond geopend zijn.

De gemeenteraad van Nieuwenhoorn is het niet eens met de door de gemeente Brielle voorgestelde grenswijziging.

Directeur en leraren der Rijks HBS hebben in enkele schoollokalen een tentoonstelling ingericht van landschappen en stadsgezichten, het onderwerp is Brielle en omgeving.

De gevolmachtigde voor Zuid Holland van de Rijks-commissaris, dr.Schwebel, brengt een bezoek aan Brielle.

Een drietal bommen valt op Oostvoorne dichtbij het Nieuwe Plein, een villa wordt zwaar beschadigd.

Burgemeester Collette draagt het hoofdschap van de luchtbeschermingsdienst over in verband met drukke werkzaamheden.

Er vallen weer bommen op Vierpolders, er is veel schade, onder andere aan de trambaan en het telefoonnet.

april

Te Zwartewaal wordt een heuglijk feit herdacht, zuster Bantjes is 12 1/2 jaar als wijkverpleegster werkzaam.

Te Brielle wordt op de Markt een concert gegeven door de militaire regimentskapel.

De paaskermis te Oostvoorne wordt in verband met de bijzondere tijdsomstandigheden niet gehouden.

Radio ontvangtoestellen die zich in het bezit bevinden van Nederlandse Joden, moeten worden ingeleverd.

Burgemeester en mevrouw Collette vierden hun 12 1/2 jarig huwelijksfeest, Libertatis Primitiae krijgt van de bezetter toestemming een aubade te brengen. Alle opvarenden van schepen die de haven van Brielle bezoeken, moeten zich onmiddellijk melden bij de commandant van de Grenzaufsichtsdienst. Te Oostvoorne zijn 5 fietsen gestolen.

mei

Alle verkeer met Rozenburg is tijdelijk gestaakt in verband met het gevaar van tijdbommen, ook de Vlaardingse boot is uit de vaart genomen. De regenten van het Vrouwenhofje kunnen zich er niet mee verenigen dat alle benoemingen van regenten door de gemeenteraad wordt gedaan. In Nieuw Helvoet worden huis aan huis de overbodig geworden rijwielpaatjes opgehaald, de metaalopbrengst is voor de winterhulp. Te Brielle worden de inwoners in staat gesteld zich gratis te laten inenten ten huize van de gemeente-arts de heer A.O.H. Tellegen. Verplichte arbeidsdienst voor Nederlanders van 18 tot 25 jaar. Boven Brielle zijn pamfletten uitgeworpen, veel zijn terechtgekomen op het terrein van de ambachtsschool. Ir.G.M.de Jongh Schiffer, directeur der Rijks HBS verzoekt om eervol ontslag.

juni

Vermaat's Autobedrijf deelt mee geen benzine meer te ontvangen voor de autobusdienst van Rockanje naar Oostvoorne, de gemeente is om subsidie gevraagd teneinde de voertuigen te kunnen ombouwen voor het gebruik van gasgeneratoren. De Nederlandse Natuurhistorische Vereniging afdeling Voorne, heeft toestemming gekregen een excursie te organiseren naar Voornes duingebied en speciaal naar het Kwakjeswater.

42

Een inwoner van Brielle moet zich bij de kantonrechter verantwoorden, hij heeft het licht van zijn woning niet voldoende afgeschermd, de boete bedraagt f.25,- of 10 dagen hechtenis.

De badhuisvereniging "Den Briel" heeft een goed jaar gehad, er werden 1211 kuipbaden en 10184 stortbaden genomen.

In de gemeente Oostvoorne is een begin gemaakt met het uitreiken van de persoonsbewijzen.

juli

De gas-en electriciteitsrantsoenering wordt verscherpt.

Een Briellenaar wordt opgepakt omdat de op zijn huis geplakte V, veranderd is in een W.

De vereniging Oostvoornsche Kleuterschool houdt haar zomerfeest op het landgoed Mildenburg.

De burgemeester van Brielle maakt bekend dat kippenhouders verplicht zijn hun eierbonnen in te leveren, doen zij dit niet, dan ontvangen ze geen kippenvoer.

De burgemeesters op het eiland hebben bericht ontvangen van de Rijkscommissaris, afbeeldingen van levende leden van het koninklijk huis moeten verwijderd worden uit alle openbare gebouwen.

Bij nader onderzoek blijkt dat in de Brielse haven geen bom ligt.

In verband met de droogte doet de Brielse gemeenteraad een dringende oproep aan de bewoners om zuinig te zijn met water.

Te Rockanje wordt ernstig gewaarschuwd tegen het gebruik van de "V", "W" en "OZO" groet.

De Brielse gemeenteraad besluit de wijkindeling in Brielle af te schaffen en enkele straatnamen te wijzigen.

Op de ambachtsschool wordt een tentoonstelling gehouden en een openbare les gegeven.

augustus

Aan particuliere huiseigenaren wordt het toegestaan de biljetten van de V actie, die zonder hun toestemming zijn aangebracht te verwijderen, het verwijderen dient discreet te gebeuren.

Te Brielle wordt een begin gemaakt met het uitreiken van de persoonsbewijzen, hierop zijn de nieuwe huisnummers en straatnamen vermeld.

De afsluiting van de gaslevering s'avonds van 20.00 uur tot 5.30 uur s'morgens wordt te Brielle opgeheven.

Gemeenteraden en Provinciale Staten worden buiten werking gesteld.

De vacatures voor notarissen te Brielle zijn weer vervuld.

De Julianabrug wordt tijdelijk afgesloten.

De directeur van de ambachtsschool verzoekt aanstaande leerlingen, zich zo spoedig mogelijk in te schrijven, de mogelijkheid bestaat dat anders bepaalde cursussen geen doorgang kunnen vinden.

september

Joodse leerlingen mogen alleen nog onderwijs ontvangen van eveneens Joodse leerkrachten.

Te Oostvoorne branden de schuur en de tarweopslag van een boerderij af.

De uitbetaling van de vergoedingen wegens ingeleverde metalen te Brielle, vindt plaats op het kantoor van de gemeente-ontvanger.

De commissaris-generaal voor de veiligheid heeft opnieuw maatregelen genomen inzake optreden van Joden in het openbaar.

De burgemeester van Brielle maakt bekend dat zogenaamde huishoud- en slagersbeenderen apart verpakt aan de gemeentelijke vuilnisdienst moeten worden afgeleverd.

De Ortskommandantur te Brielle meldt dat het rijwiel van een der leden van de Duitse weermacht wordt vermist, een beloning van f.20,- wordt uit-

44

geloofd voor inlichtingen die kunnen leiden tot het terugvinden van het rijwiel.
De burcht te Oostvoorne wordt in een bescheiden tempo gerestaureerd.

oktober

Het is voor alle inwoners van Rockanje, ook voor hen die in het bezit zijn van een jachtacte, verboden om te jagen, dit verbod omvat het gebied ten westen van de Rijksstraatweg Brielle Hellevoetsluis.

De schouw van vloedplanken en verdere waterkeringen wordt te Brielle gehouden.

Lege tubes mogen niet meer worden weggegooid, zij moeten worden ingeleverd bij aankoop van een nieuwe.

De afdeling Brielle van "Volksonderwijs" ziet bij haar jaarvergadering een redelijke opkomst van de leden.

Het ziekenfonds Eendracht en Vlijt heeft zich aangesloten bij het Algemeen Nederlandsch Onderling Ziekenfonds.

Hoog water te Brielle, de vloedplanken worden weer gebruikt.

november

De kring van burgemeesters op het eiland vergadert.

Bij de Nederlandse Protestanten Bond begint een tentoonstelling, het thema is "Gezinsleven".

Rijksinspecteur Backer van de Landweer houdt een voordracht in Hotel de Nymph.

Een inwoner van Brielle wordt ernstig vermaand na het zingen van niet toegestane liedjes.

Gymnastiekvereniging W.I.K. geeft een uitvoering in Hotel de Man te Oostvoorne.

december

De directeur van de gasfabriek wordt gehuldigd in verband met zijn 25 jarig jubileum.

De zonnewijzer in de tuin van burgemeester Collette wordt ernstig beschadigd. Daders onbekend.

Er vindt een zitting plaats over de hinderwetvergunning van de kalkfabriek.

De Nederlandse Protestanten Bond voert een kerstspel op.

De kinderbijslag zal met 50 % worden verhoogd.

De radioweekbladen van de verschillende omroepen worden opgeheven, in verband met de papierschaarste zal een gezamenlijk programmablad worden uitgegeven.

In bioscoop Luxor te Brielle draait de film "Bismarck".

RECTIFICATIES (Van de redactie)

Tot onze spijt zijn in de Brielse Mare:
jaargang 2, nr.1 enige storende fouten geslopen.
Het betreft het artikel van mevrouw Mr. C. Ling-
beek-Schalekamp 'Muziek aan het hof van Frank van
Borsselen te Brielle'.

De volgende woorden of zinnen dienen als volgt
gelezen te worden:

blz. 29 bevrieren - brevieren

blz. 31 niet gebruikelijk - niet ongebruikelijk

blz. 32 na 'waarover' moet ingevoegd 'overigens'

blz. 36 in elk geval - in een enkel geval

blz. 38 wil hier het onderstreepte tussenvoegen:

Een jaar later wordt de muziek verzorgd
door Claes de pijper met zijn doedelzak en
meester Claes van der Lieve met zijn ge-
zellen. Op oudejaarsavond 1468 speelt we-
derom meester Claes van der Lieve op het
orgel voor 'mijns heren veynster'.